

НЕКРОЛОГ / OBITUARY

UDC 34:929 Krkluš Lj.

НЕКРОЛОГ

Примљено: 30. 8. 2025.

Прихваћено: 30. 9. 2025.

In memoriam

Проф. др ЛЈУБОМИРКА КРКЉУШ
(Шајкаш, 1940 – Нови Сад, 2024)

Крајем прошле године, 27. децембра, напустила нас је универзитетска професорка и дугогодишњи секретар Одељења за друштвене науке Матице српске – др Љубомирка Буба Кркљуш. На Правном факултету Универзитета у Београду дипломирала је 1964, магистрала 1972. и одбранила докторску тезу 1978. (*О јолиничким ириликама у Војводини од 1918. до 1929. године*). На Правном факултету Универзитета у Новом Саду изабрана је за асистента (1965), а затим је прошла сва академска звања до редовног професора. Након пензионисања била професор емеритус на Правном факултету у Новом Саду. Предавала је *Историју држава и права народа*

Југославије (Историју држава и права народа Србије и Црне Горе и Правну историју српског народа), и опциони предмет *Историја јолиничких и правних институција Војводине*. У неколико мандата била је продекан Правног факултета, декан (1998–2000), председник Савета и проректор Универзитета у Новом Саду (1996–1998). Била је потпредседник Матице српске (1999–2003). Пуних 12 година била је секретар Одељења за друштвене науке Матице српске (2008–2020). Била је члан Савета *Зборника Матице српске за друштвене науке* (2017–2024) и уредник *Сезака Матице српске (Серија друштвених наука)* (1995–2024). Члан Националног савета за научни и технолошки развој Републике Србије била је од 2012. до 2016. године, члан Одбора за изворе српског права Српске академије наука и уметности и члан Управног одбора Државног архива Србије. Добитник је *Новембарске повеље Новог Сада* (1998) и *Повеље Адвокатске коморе Војводине* (1998). На Срећење 2022. указом председника Републике одликована је *Златном медаљом за заслуге*.

Професорка Кркљуш је своје бројне научне радове засновала на прворазредној изворној грађи и литератури, обогативши српску историографију и тиме се уврстила у ред наших најуспешнијих и најзаслужнијих историчара.

У научном раду проф. Кркљуш бавила се претежно питањем аутономије и државноправним статусом Срба у Јужној Угарској и државноправним статусом Војводине, а нарочито историјом Српског народног покрета 1848/49. године, радом истакнутих појединаца политичког и јавног живота Срба на поме-

нутим територијама, правном терминологијом те присаједињењем области данашње Војводине Краљевини Србији и стварањем заједничке државе 1918. године као и другим темама политичке и правне историје 18, 19. и 20. века. Значајну научну пажњу професорка Кркљуш посветила је правном положају српског народа (с правноисторијског и с политичког становишта), оцењујући да је правни положај утврђивао оквире и стварао или ограничавао могућност развоја и напретка српског народа. Кључну улогу и пресудни значај у борби Срба у Јужној Угарској за националну равноправност, територијалну аутономију и друштвену једнакост имала је Револуција 1848. године – Српски народни покрет, када је та борба добила и свој политички вид, формулисан у политичком програму. Професорка је у својим радовима обрадила неколико веома значајних али запостављених тема овог периода српске историје. То је у првом реду организација власти која је изграђена током трајања Српског народног покрета, при чему је коришћена обимна грађа, највећим делом необјављена и до тада необрађена у историографији. То се односи и на уставне нацрте за Српску Војводину, који су тада начињени.

У вези са државноправним статусом Срба у Јужној Угарској су радови о постојању аутономије Војводине у време хабзбуршке владавине, тј. питање да ли је и у каквом облику остварен политички програм утврђен на Мајској скупштини 1848. године. Анализом аустријских уставних и законских аката и правноисторијских извора професорка Кркљуш доказала је да није постојала аутономија Војводине и да Војводство Србија и Тамишки Банат, основано 1849. није имало територијалну аутономију нити статус круновине.

Значајан предмет истраживања професорке Кркљуш била је делатност неких појединаца, активних учесника у културном и политичком животу тридесетих и четрдесетих година 19. века и Српског народног покрета 1848. Ови појединци у науци нису били довољно проучени нити адекватно представљени. То је био Константин Богдановић (1811–1854), а потом и његов савременик Павле Арс. Поповић (1812–1849).

У својим радовима професорка Кркљуш уочила је, илустровала обимним изворним материјалом и нагласила основну линију којом су се у својој свестраној делатности ру-

ководили и појединци и политичке и друге установе изграђене у то време – очување српске националне свести и тежњу ка сарадњи и јединству делова српског народа, издељеног и расутог у разним државним оквирима. Личности о чијој је делатности писала, оставиле су трага и у политичком и културном животу српског народа у Јужној Угарској, али су значајан допринос дале и изградњи младе српске државе, као што су то учинили и други њихови савременици, који су у историографији добили заслужено место. Прве јасно артикулисане погледе на слободу штампе изрекао је Павле Арс. Поповић, приликом именовања за уредника *Српских новина* и у написима у другим београдским новинама.

У својим радовима о 1918. години и процесу присаједињења Србији, професорка је пажњу посветила Великој народној скупштини 25. новембра 1918. године, њеном избору и саставу, чиме је доказала да се радило о својеврсном плебисциту, демократски изабраној скупштини, што је у последње време често предмет покушаја оспоравања. Показала је да су неосноване тврдње да је у процесу присаједињења пресудну улогу имала српска влада, и да је одлука о присаједињу Србији била демократски и слободно изражена воља српског народа у Јужној Угарској, који је том одлуком испунио најважнију тачку свог политичког програма. Прва је обрадила грађу о Народној управи за Банат, Бачку и Барању, привременој влади коју је именovala Велика народна скупштина и која је деловала до марта 1919. У радовима о коначном чину у оквиру процеса стварања заједничке државе, Прводецембарском акту 1918. године, посветила је посебну пажњу, нарочито његовој правној природи, тј. државноправном статусу његових учесника, оспоривши у историографији владајући став да се радило о уједињењу два државних ентитета – Краљевине Србије и Државе Словенаца, Хрвата и Срба и утврдивши да Држава Словенаца, Хрвата и Срба није поседовала основне елементе државности.

Радови који се баве процесом настанка српских правних термина, радови о настанку српске правне терминологије, немају уски правноисторијски карактер, јер потреба за српским правним терминима сведочи о развоју српског друштва, привредног живота и српског језика. Први српски правни термини формулисани су у епистоларима двојице ис-

такнутих српских књижевника. Полемике о првим преводима мађарских закона и скова-них термина, и са правничког, али и језичког становишта, вођене су у време борбе за срп-ски језик и правопис. Преводи су начињени и пре самог оснивања Друштва српске сло-весности и почетка његовог рада на термино-логији, а и пре Хаџићевог посла на изради Српског грађанског законика, што несумњи-во указује да се ради о првим покушајима грађења правних термина, а рад професорке Кркљуш представља њихову прву научну обраду.

Учествовала је на многобројним научним скуповима: *Стварање југословенске државе 1918. године*, поводом обележавања седамде-сете годишњице стварања Југославије 1918–1988. (САНУ, 5–7. децембра 1988); *Скуп у по-воду 75. годишњице присаједињења Војводине Србији* (САНУ, Огранак у Новом Саду, 15. децембра 1989); *Србија на крају Првој свет-ској рати* (Историјски институт, Београд 21. и 22. децембра 1989); *Уставни развојак Срби-је у XIX и почетком XX века* (САНУ, Београд 26. децембра 1988); *Ђорђе Тасић и његова чо-века* (Правни факултет, Нови Сад, 10. децем-бра 1992); *Српски покрет у револуцији 1848–1849.* (САНУ, Београд и Сремски Карловци 15–19. септембра 1998); *Што ђедесет година од доношења Српског грађанског законика (1844–1994)* (САНУ, Београд, 23. и 24. маја 1994); *Активност мисли Светозара Миле-тића о ослобођењу и уједињењу српског наро-да* (САНУ, Београд – Нови Сад, 25. и 26. сеп-тембра 1995); *Душанов законик – 650 година од његовог доношења* (Бања Лука, 22. и 23. децембра 1999); *Велика Србија: Истине, за-блуде, злоупотребе* (САНУ, Београд, 24–26. октобра 2002); *Србија 1804–2004, друштво, економија, држава, право, политика, култура, религија* (Ниш, 20–23. октобра 2004); *Законик цара Стефана Душана – 650 година од про-глашења* (САНУ, 21. децембра 2005); *Три века Карловачке митрополије 1713–2013.* (Срем-ски Карловци, 1. новембра 2013); *Срби у Угар-ској 1848–1918: од Мајске до Велике народне скупштинске* (Матица српска, 2. новембра 2018); *Крај рата, Срби и стварање Југославије* (САНУ, 29–30. новембра 2018); *Српски кул-турни пројекат: успеси, проблеми, вред-ности* (Матица српска, 17. и 18. маја 2019); *Државно-црквено право кроз векове* (Будва, 10–13. октобра 2019); *Србија 1804–2004: дру-штво, економија, држава, право, политика,*

култура, религија: зборник радова са научног скупа одржаног 20–23. октобра 2004. године на Правном факултету у Нишу.

БИБЛИОГРАФИЈА¹

Монографске публикације и уџбеници

- Odabrani izvori iz državopravne istorije Ju-goslavije* (koautor sa Srdanom Šarkiće-m). [Beograd 1982; 1998, drugo izdanje].
Opšta istorija države i prava (koautor sa Srda-nom Šarkiće-m) [Beograd 1986; Beograd 1989, drugo izdanje].
Историја политичких и правних институ-ција Војводине [Нови Сад 1992; 1995, дру-го издање; 2004, измењено и допуњено издање].
Одабрани извори из државноправне истори-је Југославије (са С. Шаркићем) [Београд 1998].
Правна историја српског народа [Прометеј, Нови Сад 2002; 2004, измењено и допуњено издање; Источно Сарајево 2007; Београд 2007, 2009, 2010, 2013, 2014, 2015, 2016].
Одабрани извори из правне историје српског народа [Нови Сад 2003].
Пројекти устава за Војводину Србију, на-стали у току српског народног покрета 1848–1849. [Нови Сад 2006].
Извештаји француских дипломата из Бео-града у време револуције 1848–1849. [Ма-тица српска, Нови Сад 2009].
Средишњи органи власти у Српској Војво-дини 1848–1849. [Матица српска, Нови Сад 2013].
Константин Бојдановић (1811–1854) [Мати-ца српска, Нови Сад 2018].
Лисџ Der Serbe о Српском народном покрету 1848–1849. [Матица српска, Нови Сад 2021].
Павле Арс. Појовић: (1812–1849): Стеријин кријичар, правник, новинар [Матица срп-ска, Нови Сад 2022].

Објавила је велики број научних чланака у периодичним публикацијама: *Зборник ра-дова Правног факултета у Новом Саду*; *Збор-ник за друштвене науке* (Матица српска); *Зборник Матице српске за историју*; *Архив за правне и друштвене науке*; *Зборник Мати-*

¹ Детаљнија библиографија: Василије Ђ. Крстић, *Зборник Матице српске за истори-ју*, 111 (2025), 199–206.

це српске за друштвене науке; Историјски часопис; Гласник Адвокатске коморе у Новом Саду; *Dialogue, Journal international d'arts et de sciences*; Свеске Мајице српске: Серија за друштвене науке; Југословенски историјски часопис; Истичавања; Зборник радова Правног факултета у Источном Сарајеву; Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву; Анали Правног факултета у Београду; Лейопис Мајице српске; и прилога, чланака и расправа у тематским зборницима и монографским публикацијама: *Сиварање југословенске државе 1918. године* (зборник, Београд 1989); *Уставни развој Србије у XIX и почетком XX века* (зборник, Београд 1990); *Србија на крају првог светског рата* (зборник, Београд 1990); *Зборник радова свечаној скупи посвећеној 75. годишњици присаједињења Војводине Србији* (Нови Сад 1993); *Присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918. године* (зборник, Нови Сад 1993); *Ђорђе Тасић и права човека* (зборник, Нови Сад 1993); *Путићи конституисања Србије као модерне правне државе* (Нови Сад 1995); *Сто педесет година од доношења Српског грађанског законика* (зборник, Београд 1996); *Актуелности мисли Светозара Милетића* (зборник, Београд 1997); *Реконструкција правног система Југославије на основама слободе, демократије, правде и социјалне правде* (зборник, Нови Сад 1998); *Прилози за историју банкарства у Војводини* (Нови Сад 1998); *Сексуалности, агресивности, делинквенности, медицински, правни и социјални аспекти* (зборник, Нови Сад 1999); *Душанов законик – 650 година од његовог доношења* (зборник, Бања Лука 2000); *Зборник радова Научној скупштини Српске*

покрећу у револуцији 1848–1849. (Београд – Сремски Карловци – Нови Сад 2000); *Здравље људи у Војводини* (Нови Сад 2001); *Историја банкарства у Војводини* (Нови Сад 2001); *Велика Србија – историје, заблуде и злоупотребе* (зборник, Београд 2003); *Србија 1804–2004, друштво, економија, држава, право, политика, култура, религија* (Ниш 2005); *Јаша Томић, Сабрана дела, Политички списи* (Нови Сад 2007); *Косово и Метохија у цивилизацијским променама* (тематски зборник, Косовска Митровица 2010); *Сава Текелија и његово доба* (зборник радова, поводом 250 годишњице рођења Саве Текелије, Будимпешта 2013); *Три века Карловачке митрополије 1713–2013.* (Нови Сад 2014); *Бачка кроз векове* (Београд 2014); *Први Светски рат* (зборник радова, Матица српска, Нови Сад 2015); *Сјоменица академику Чедомиру Појову* (Нови Сад 2017); *Крај рата, Срби и сиварање Југославије* (зборник радова, Београд 2021); *Срби у Угарској 1848–1918: од Мајске до Велике народне скупштине* (зборник радова, Матица српска, Нови Сад 2019); *Оштрабине с љубављу, Сто година од присаједињења Војводине српској митрополији Србији 1918–2018.* (Вршац 2019); *Сјоменица присаједињења 1918–2018, Круна вековне борбе за ослобођење и уједињење* (Нови Сад – Београд 2019); *Српски културни простор, Устројство, проблеми, вредности* (Нови Сад 2020); *Крај рата, Срби и сиварање Југославије* (зборник радова, Београд 2021); *Србија 1804–2004: друштво, економија, држава, право, политика, култура, религија: зборник*, Ниш 2024. Аутор је већег броја одређених у *Српској енциклопедији* и *Српском биографском речнику*.

ВЛАДИМИР НИКОЛИЋ
Матица српска
Матице српске 1, Нови Сад
vnikolic@maticasrpska.org.rs